Kronika / Chronicle

DOI 10.69108/slsb.2026.1.06

K 80. výročí vzniku Slezského ústavu a perspektivám jeho pokračovatelů

V letošním roce uplynulo 80 let od založení Slezského studijního ústavu, jenž se později stal Slezským ústavem Československé akademie věd a poté Slezským ústavem Slezského zemského muzea. V současnosti na jeho tradici – ve značně skromnějších podmínkách – navazuje Oddělení historického výzkumu. Obecné poznatky k počátkům dějin výzkumného pracoviště, zachycené v syntézách i memoárech, není třeba opakovat. Rovněž by bylo zbytečné připomínat trvající deficit ve zmapování historie instituce po roce 1968, který se patrně podaří plnohodnotně odstranit až budoucím zpracováním a zpřístupněním příslušných archivních fondů.

Tato krátká jubilejní stať je koncipována především jako reakce na autorův bilanční text, vydaný v roce 2021 k 75. výročí ústavu a jako pokus o stručné shrnutí nejnovějšího vývoje a perspektiv v činnosti pracoviště. Mnohé skutečnosti, zdůrazněné před pěti lety, nadále zůstávají v platnosti. Ústav se nadále potýká s důsledky polistopadové decentralizace vědecko-výzkumných struktur, stejně jako s personálními a finančními limity, a přirozeně nemůže být zastřešující badatelskou institucí, jíž se snažil stát ve svých počátcích. Naopak současné podmínky vyžadují od regionálního výzkumného pracoviště jasnou profilaci. V textu z roku 2021 byl jako střednědobý cíl vytýčen výzkum novodobých dějin prostoru západního Slezska se zřetelem k národnostním, sociálním a bezpečnostním poměrům. Lze říci, že dané poslání se v uplynulém období dařilo naplňovat, a to navzdory personálním změnám.

Vedle pokračující přirozené generační obměny ústav zasáhla také předčasná smrt Kamila Rodana na podzim 2021. Novou posilou oddělení se od následujícího roku stal Lubomír Hlavienka, jenž se kromě badatelských úkolů ujal také funkce koordinátora pro vědu a výzkum SZM.

Za klíčový počin uplynulého období lze označit realizaci projektu Grantové agentury ČR „*Transformace Slezska 1945–1948*“ v letech 2022–2024, na němž oddělení spolupracovalo s Etnologickým ústavem Akademie věd ČR. Na uvedený výzkumný záměr tematicky navazovaly také další publikační výstupy týkající se válečných a raně poválečných dějin regionu, realizované zejména za finanční podpory Ministerstva kultury v rámci institucionálního financování dlouhodobého koncepčního rozvoje výzkumné organizace. Práce na uvedených projektech přispěla také k posílení odborné spolupráce, a to jak na domácí (Univerzita Karlova, Ústav pro studium totalitních režimů, Technická univerzita v Liberci), tak mezinárodní (Amsterdam University Press, British Association

Slezský sborník_1_2026.indd 144 11.11.2026 13:55:58

for Slavonic and East European Studies, Uniwersytet Śląski w Katowicach, Ústav paměti národa) úrovni. Zmínit lze také úspěšná jednání o publikování monografií u externích vydavatelů (Academia, Vlastivědné muzeum Jesenicka) a tím i omezení závislosti na grantové podpoře.

Obecně lze konstatovat, že volba profilového výzkumného tématu výrazně přispěla k překonání jisté disparátnosti badatelských aktivit, s níž se ústav potýkal v předešlé dekádě. Zároveň se podařilo posílit tematickou kontinuitu s dřívějšími výzkumy Mečislava Boráka, Dušana Janáka a především Tomáše Staňka.

Přirozeně se nabízí otázka, jakým směrem by se měla odborná činnost pracoviště vyvíjet dále. Aktuálně již probíhá úsilí o propojení problematiky vývoje západního Slezska s širším regionem tzv. východních Sudet, tedy i s prostorem severomoravského a východočeského pohraničí. Při mapování poválečných dějin se do budoucna nabízí rozšíření badatelského záběru na celou oblast „nového“ československo-polského pohraničí po roce 1945, tedy včetně severních Čech. Dosavadní výzkumy válečné a raně poválečné éry ukazují také na potřebu propojení práce historiků s archeologickými metodami. Důležitým předpokladem je však také vytěžování zahraničních archivů. Praktickým limitem přirozeně zůstává především závislost na grantové podpoře či jiných externích zdrojích. Dílčí východisko představuje posilování kooperace s centrálními akademickými pracovišti a odbornými vydavatelstvími.

Ondřej Kolář

Slezský sborník_1_2026.indd 145 11.11.2026 13:55:58